

TEZĂ DE DOCTORAT

Made in China. Relația dintre imitație, expresie și reprezentare, reflectată în arta plastică contemporană.

MONICA DIANA DAN

REZUMAT

Prezenta lucrare, intitulată „MADE IN CHINA. RELAȚIA DINTRE IMITAȚIE, EXPRESIE ȘI REPRESENTARE REFLECTATĂ ÎN ARTA PLASTICĂ CONTEMPORANĂ”, reprezintă parcursul și rezultatele unui demers de cercetare a cărui idee principală este arta plastică contemporană produsă, promovată și consumată astăzi, în contextul unei culturi globalizate.

Pornind de la analizarea termenilor și a relației dintre aceștia, continuând cu analizarea atmosferei socio-politice în artă în a doua jumătate a secolului XX și culminând cu efectele ultimelor cinci decenii asupra artei produse și consummate la trecerea dintre milenii, se va realiza o bază de la care va porni prezentarea artei în contextual globalizării, cu valențele sale pozitive și negative. Se va vedea cum dinamica transformărilor apărute la nivelul societății odată cu acest fenomen al globalizării, conduc inevitabil la transformări și în artă.

Cercetarea cuprinde influențele și efectele globalizării asupra artei, precum și problemele pe care aceasta le ridică. Investigarea a dus la analiza aspectelor privind localul raportat la global, a ridicat întrebări privind omogenizarea culturilor sau pierderea identității, sau în caz contrar, încurajarea particularităților. Consecințele acestora asupra producției de artă, și implicit asupra răspândirii acesteia, pâna la influențarea modului de abordare a metodelor de lucru de către artiști.

Astfel teza este structurată, pe lângă partea introductivă și cea a concluziilor, în cinci capitole. Cercetarea a început cu prezentarea termenilor cheie dezbaterii prezentei teze, definirea acestora, înțelesul pe care ei îl au și valența pe care au primit-o de-a lungul timpului, și relația dintre ei. Creșterea consumerismului și multiplicarea bunurilor materiale, reprezintă o condiție necesară în analiza lumii contemporane și a globalizării, fiind asociată cu creșterea nevoilor populației, dar în același timp cu diminuarea calității bunurilor prime ce ofereau unicitate și valoare produsului original. În acest context s-a analizat noțiunea de unic, de unul singur, numai unul în felul său, și noțiunea de original, care cel mai adesea e privită ca

marca de identitate specifică a unui artist. În secolul al XIX-lea s-a dezvoltat o concepție în care se pune accentul pe personalitatea artistului, nu doar exclusiv pe talentul său. Originalitatea poate fi privită și din punctul de vedere prin care ea desemnează calitatea personalității artistului, a unui sentiment sau a unui eveniment. Așadar, cercetarea continuă de la analizarea conceptelor de unic și original, mai departe, la analizarea imitației și la conceptul de mimesis. Subiectul multiplu este utilizat în arta contemporană, fiind asociat cu omul post-modern „multi-fațetat”, care trăiește simultan mai multe timpuri în diferite momente ale vieții. Toate acestea se răsfrâng și asupra metodelor și materialelor de lucru ale artiștilor contemporani, influențând până și alegerea subiectelor și a conceptelor. Această tendință a artei contemporane de depășire a granițelor stabilite de tradițional a dus mai departe la analiza conceptului de globalizare care, la rândul său, a încurajat schimburile informaționale la nivel planetar, având influență și asupra artei.

Astfel, cercetarea a continuat cu prezentarea contextului istoric, relația dintre atmosfera socio-politică din a doua jumătate a secolului al XX-lea și arta aceleiași perioade; este prezentată pe scurt istoria celei de-a doua jumătăți a secolului al XX-lea din punct de vedere politic, militar, social și economic și felul în care aceasta a influențat dezvoltarea direcțiilor culturale în general și artistice în mod particular.

Consider că pentru o mai bună înțelegere a fenomenului artistic al unei societăți este necesară studierea și înțelegerea întregii societăți și a evenimentelor ce o formează. Artă care se produce și se consumă astăzi, la începutul secolului al XXI-lea, este un rezultat al direcțiilor artistice pornite în a doua jumătate a secolului al XX-lea. Așadar, pentru a avea o imagine de ansamblu cât mai completă și pentru a putea trage concluzii cât mai exacte referitoare la arta contemporană este necesar să analizăm arta ultimelor decenii. Iar arta aceasta, denumită „artă post-modernă”, există și poate fi înțeleasă pe deplin doar în relație cu evenimentele istorice, politice, militare, economice și sociale în contextul cărora a fost produsă. Prin urmare, în continuare este prezentată o scurtă incursiune în istoria lumii occidentale, dar nu numai, de la finalul celui De-al Doilea Război Mondial până astăzi, prezentând pe scurt evenimentele.

În continuare este prezentată arta din ultimele șapte decenii, de la modernism până astăzi, care continuă ideea analizată anterior, însă cu focalizare pe mișcările artistice ce au luat naștere și s-au dezvoltat în a doua jumătate a secolului al XX-lea. Este prezentată o scurtă trecere în revistă a celor mai semnificative curente și mișcări artistice și relația acestora cu arta trecută și cu arta viitoare. Artă modernă a prevestit o serie de caracteristici a mișcării ce

va fi mai târziu denumită artă postmodernă; de fapt, mai multe mișcări ale artei moderne pot fi clasificate ca atât moderne cât și postmoderne, cum este de exemplu mișcarea pop-art.

Arta postmodernă, de exemplu, pune mare accent pe ironie, parodie și umor în general; arta modernă a fost cea care a început să dezvolte o abordare tot mai ironică a artei, abordare ce va avansa mai mult în contextul postmodern. Arta postmodernă introduce fuziunea între arta de înaltă clasă și arta de duzină, sau comercială; arta modernă însă a fost cea care a început să experimenteze această fuziune. Tot în arta postmodernă au crescut și referințele pe care o operă le face la mișcările sau artiștii din trecut, iar acest fapt a ajuns chiar să îi confere validitate respectivei opere. Postmodernismul diferă de modernism tocmai prin faptul că mișcările moderniste erau în principal canalizate pe propriile activități și valori, în timp ce arta postmodernă se folosește de curentele și mișcările trecute ca punct de referință. Aceasta a dat naștere, prin definiție, unei perspective relativiste, acompaniată de ironie și o anumită neîncredere în valori. Un alt efect a fost creșterea comercialismului și a celebrității.

Arta postmodernă a chestionat regulile și direcțiile de dezvoltare care decid ce anume este „arta înaltă” și a îmbinat arta înaltă cu arta de duzină până în punctul în care nici una nu mai este perceptibilă. Înainte de apariția postmodernismului, artele plastice erau caracterizate de o anumită calitate estetică, eleganță, măiestrie, finețe și stimulare intelectuală care erau căutate și dezvoltate cu scopul de a plăcea claselor sociale superioare sau educate. Aceste caracteristici diferențiau arta superioară de arta inferioară, care, în schimb, era văzută ca fără gust, ușor de realizat și fără substanță intelectuală, arta care era produsă cu scopul de a plăcea maselor. Arta postmodernă a fuzionat cele două tipuri de caracteristici, aducând un puternic element de kitch și comercialism artelor frumoase contemporane; ce astăzi este considerat artă frumoasă ar fi putut fi considerată artă de duzina înainte de postmodernism.

Prin urmare, arta în contextul globalizării este tema centrală a acestei cercetări. Este prezentată tendința de globalizare, atât la nivel cultural, cât și la nivel economic, social s.a.m.d., tendință ce a început cu câteva decenii în urmă și continuă să se extindă și să se dezvolte până astăzi. Apoi, este tratată problematica identității naționale, culturale, individuale în cadrul unei lumi tot mai uniformizate. Punctul central este prezentarea felului în care toate aceste idei, concepte și situații se regăsesc în arta plastică contemporană, ca mai apoi să se încheie cu o trecere în revistă a mai multor opere de artă contemporană semnificative subiectului tratat.

Globalizarea a condus la interconexiuni prin rapiditatea circulației ideilor, a capitalului și a persoanelor. Fluxurile de trafic în această nouă rețea au dus la noi nivele, creând în același timp noi direcții. Dinamica culturală a reprezentat noi provocări pentru modelele deja

existente pentru a explica formele de apartenență și modelele de schimb care au loc în lume. Cultura nu mai este înțeleasă ca expresie a unor activități și idei specifice unui anumit loc. Acest proces de estompare a granițelor aduce cu sine noi abordări, teorii, provocând artiștii să-și regândească metodele lor. S-a pus problema și din punct de vedere curatorial, de un vocabular nou de artă pentru a fi capabil să dea sens complexelor forme de reprezentare care alcătuiesc imaginea. Adesea acestea fiind din locații diferite și care activează simultan semne care conțin la rândul lor o multitudine de alte semne. Toate acestea contribuie la complexitatea operei de artă dar și la potențialul intelectual. Astfel creația artistică e puternic influențată atât de contextul social, de localizare, situarea geografică a artistului, a valorilor sale de ordin politic, social, spiritual cât și de ceea ce reprezintă latura sa interioară a personalității, conștientul cât și inconștientul (H.Read). Între toate aceste elemente există conexiuni, împreună contribuind la transpunerea vizualului și la expresivitatea creației artistice. Ținând cont de toate aceste aspecte ce contribuie la realizarea operei de artă, observăm o conexiune a elementelor ce țin de identitatea artistului ca interioritate, personalitate cât și de perspectiva localizării sale geografice, al mediului cultural.

S-a analizat și problema identității. Apar întrebări referitoare la cine suntem ca indivizi, ca societate sau ca națiune. Pe această direcție am ajuns să ating și problematica stereotipurilor, a culturii și a civilizației. Cultura noastră este formată, printre altele, și prin diverse forme de demers artistic și social, cum ar fi tehnologia, politica, muzica, artele. Aceasta poate fi caracterizată și de modul în care percepem și ne exprimăm. De asemenea factorii și condițiile cu care se naște un individ, bagajul etnic, corpul etc., joacă un rol important în definirea identității. Cu toate acestea multe aspecte ale identității unui individ se schimbă de-a lungul vieții. Experiențele dobândite pot modifica modul în care se percep oamenii pe ei înșiși, sau cum sunt percepuți de alții. Totodată identitatea influențează deciziile pe care oamenii le iau. Inclusiv anturajul din care fac parte, alegerea stilului vestimentar sau adoptarea unor convingeri politice sunt bazate pe identitatea lor. Problematicile socio-politice specifice fiecărui loc constituie identitatea culturală.

Artiștii explorează des aspectele identității și în ce fel caracteristicile sale determină identitatea noastră personală și socială. Apar întrebări referitoare la cine suntem ca indivizi, ca societate sau ca națiune. S-au pus la îndoială stereotipurile. Cultura noastră este formată și prin diverse forme de demers artistic și social cum ar fi tehnologia, politica, muzica, artele.

Acest aspect la identității a devenit tot mai menționat în diferite medii pe măsură ce schimbul de informații, deplasarea oamenilor au devenit tot mai facile odată cu apariția fenomenului de globalizare, atât tehnologic cât și economic. Acest lucru a fost pus în balanță

cu omogenizarea, pierderea particularităților, a identității cât și a aspectelor tradiționale ale unei culturii, pierdere a valorilor.

În final sunt prezentate operelor proprii realizate, în directă relație cu tema, în perioada de cercetare, și a conceptului din spatele acestora. Conceptul lucrărilor e în strânsă legătură cu contextul artistic actual. Utilizarea produselor disponibile pe piață, în operele de artă este o consecință dată de dezvoltarea diversității oferită, de cultura globală. Aceasta perioada este caracterizată de creșterea ofertei de produse de consum, obiecte, precum și de anexarea, introducerea în lumea artei de forme noi, ignorate sau desconsiderate până acum. De asemenea introducerea unor elemente noi peste un fond deja existent contribuie la dizolvarea distincției dintre producție și consum, creație sau copie. Utilizarea unor produse deja existente pe piața de consum dovedește dorința de a înscrie opera de artă într-o rețea de semne și semnificații, de a găsi un mijloc de inserție în fluxurile nenumărate de producție, într-un univers de produse de vânzare. Utilizarea unui obiect ca produs de consum în sfera artei poate crea o legătură între acestea două, așa cum spunea și Marcel Duchamp, consumerismul este de asemenea un mod de producție. Astfel diferența dintre un obiect de consum și un obiect care reprezintă o opera de artă e dată de contextul în care este folosit obiectul respectiv și sensul pe care îl capătă. Acesta construiește o legătura între forme, semne și imagini.

Motivarea cercetării acestei teme a artei în contextul globalizării, a început odată cu observarea și conștientizarea modului în care s-a manifestat dinamica transformărilor culturale apărute în această perioadă, care a reprezentat noi provocări pentru modelele deja existente, și care au influențat și au dat noi direcții în creația artistică contemporană. De asemenea, foarte diversă artă contemporană iese în evidență tocmai prin lipsa de uniformitate și organizare. Activitatea artiștilor contemporani cuprinde o combinație variată a materialelor, a metodelor folosite, a conceptelor și a subiectelor care provoacă granițele stabilite de tradițional. Artiștii contemporani influențați de globalizare, de diversitatea culturilor, încearcă să reprezinte fondul cultural variat, schimburile de identități, de valori și de credințe.

O altă provocare e dată de experiențele și datele locale, raportate la cele universale. Interacționând cu diferite medii, arta contemporană implică noile tehnologii digitale sau materiale neconvenționale. Astfel reprezentarea artei devine și mai variată, se poate desfășura în timp, se poate baza pe un proces performativ, poate fi experimentală sau interactivă sau cu implicații sociale. Adesea văzută și asociată cu lucruri, experiențe sau trăiri din trecut, opera de artă a criticat modelele tradiționale sau dimpotrivă s-a folosit de ele pentru a aborda noi teme și idei. De asemenea, înțelegerea precedentului istoric a reprezentat un punct important în cercetarea de față, pentru înțelegerea contextului și a influențelor pe care acesta le-a avut

asupra artei în mod deosebit. Artei în contextul globalizării apărută la sfârșitul secolului XX, s-a opus modernității, asumându-și un nou înțeles, producția de artă urmând politica mondială și comerțul mondial, iar ulterior s-a extins pe tot globul.

Rezultatul acestei expansiuni a dus la noi provocări. Artă în context global, e artă contemporană nu numai din punct de vedere cronologic, cât și simbolic și ideologic. Influențați de globalizare, artiștii încearcă să reprezinte peisajul cultural variat, globalizarea devenind o temă de producție. Drept urmare, experiențele locale, care trebuie să se alinieze cu cele universale, rezultă în artă azi o varietate de lumi.